

Riten

(1968 - El rito), d'Ingmar Bergman

Sinopsi

Thea, el seu marit Hans i Sebastian Fisher formen una famosa companyia teatral, "Les riens". Una de les seves obres ha estat considerada indecent per les autoritats i, malgrat popularitat dels tres actors, es veuen obligats a sotmetre's als implacables interrogatoris del jutge Abramsson.

Fitxa tècnica

Director ····· Ingmar Bergman
 Guió ····· Ingmar Bergman
 Producció ····· Svensk Filmindustri,
 Sveriges TV, A. B. Cinematograph
 Producció executiva · Ingmar Bergman
 Fotografia ····· Sven Nykvist
 Muntatge ····· Siv Kanalv
 So ····· Olle Jacobsen
 Ajudant de direcció ··· Crister Dhal
 Decorats ····· Lennart Blomqvist
 Vestuari ····· Mago
 País ····· Suècia
 Durada ····· 74 min.

Fitxa artística

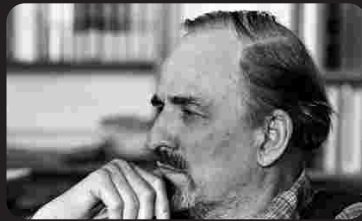
Ingrid Thulin ··· Thea Winkelmann
 Gunnar Björnstrand ·····
 ····· Hans Winkelmann
 Anders Ek ·····
 ····· Albert Emanuel Sebastian Fisher
 Eric Hell ····· Doctor Abramsson
 Ingmar Bergman ····· confessor

CRÍTICA

Poc abans de començar el rodatge de La vergüenza (Skammen, 1968), Bergman va reunir uns quants metres de pel·lícula i tres actors i se'ls va endur a l'illa de Farö per fer proves de color i un sketch. Tenia la idea de fer alguna cosa sobre un grup de teatre amb problemes amb la censura, però no passava de ser un breu divertiment sense cap mena de pretensió ni finalitat comercial, una petita venjança personal de Bergman contra les autoritats, crítics i públic de la seva època al front del Dramaten (el Teatre Reial suec). El joc, però, va engrescar tots els implicats i es va acabar convertint en una pel·lícula per a televisió -la primera de Bergman per a aquest mitjà-. Segons el director, es tracta d'una comèdia negra, encara que el sentit de l'humor sigui tan obscur que costa de veure. El guió, pur diàleg, sense indicacions tècniques, el va escriure en cinc dies. El rodatge final (en blanc i negre) es va fer als estudis de la Filmstaden

(la "ciutat del cinema" sueca, tancada poc després), en només nou dies i amb producció del propi Bergman. Això no vol dir, però, que la posada en escena fos improvisada. L'equip va assajar durant un mes i, en el moment de rodar, la planificació estava pensada al mil·límetre. Tan sols un mes abans del viatge a Farö que va originar el projecte, Bergman havia fet unes declaracions sorprenents sobre la televisió:

"Sucede a veces que, al experimentar una sensación cinematográfica muy intensa, me digo: '¡Lo que estás haciendo no tiene sentido!'. Me pasa a menudo cuando veo la televisión. De pronto, el cine me parece superado, envejecido, un arte del que podría prescindir muy bien y tirar a la papelera. En ese caso, se trata más bien de un dilema moral, de una comprobación de impotencia; los films y los dramas que fabricamos jamás pueden alcanzar el nivel dramático de la televisión, su poder de sugestión, su inmediatez; el cine no puede estimular la imaginación tan

directamente como la televisión” (S. Björkman, T. Manns, J. Sima, Conversaciones con Ingmar Bergman. Barcelona: Anagrama, 1973. Trad. de Joaquín Jordá. p. 13).

Així, tot i que El rito és una obra de marcat caràcter teatral, la seva posada en escena ve determinada de manera conscient i premeditada per la seva destinació per a la petita pantalla. Com sabem, encara va trigar molts anys a renunciar al cinema com a mitjà d'expressió, però es pot percebre, ja des d'aquesta primera col·laboració i, sobretot, a Secretos de un matrimonio (Scener ur ett äktenskap, 1973) i Saraband (2003), la influència de la televisió sobre la posada en escena. Contra la pràctica habitual del director de combinar plans generals amb plans més curts, en aquesta ocasió la distància entre la càmera i els subjectes es va reduir sensiblement: “sentía que el ritmo de la televisión era totalmente distinto al ritmo del cine. Consideraba que había que hacer más primeros planos que de costumbre, porque los ojos son importantes, y las caras, los ojos, las voces, las manos” (ibid., p. 242). De manera encara més acusada que en la seva obra anterior, el rostre i l'expressió dels actors està en el centre de la narració. Com al bon teatre de cambra, són les paraules i els gestos el que fan evolucionar l'acció; l'escenari, el fons, no és res més que un acompanyament (p. 219).

A nivell dramàtic, El rito és un diàleg a quatre bandes entre tres actors, que formen una companyia no gaire ben avinguda, i un jutge que els mostra una animadversió extrema. Al llarg dels interrogatoris, el jutge Abramsson sotmet els Winkelmann i Sebastian Fisher a preguntes íntimes i humiliants. El trio, que conviu en un fràgil equilibri, va desvetllant al llarg del film unes personalitats molt diverses entre sí: Thea representa l'irracional, l'instint; Hans el control, l'ordre; Sebastian l'impuls creador que, per a Bergman, té sempre un component destructiu. El jutge se situa en gran mesura en la posició de l'espectador cinematogràfic, horroritzat i alhora fascinat per les misèries humanes, de les quals no pot evitar participar, en tant que home.

“El cine se presta excelentemente a los actos de destrucción, a los actos de violencia. Creo que el cine tiene una importante función de ritualizar la violencia” (p. 223). Tot el film està orientat a representar aquest rite que és la representació teatral/cinematogràfica: “Cuando el intérprete hiere mortalmente al espectador puede decirse que alcanzamos el punto máximo del teatro comprometido. El rito no es lo que hacen al final del film, que es una especie de juego de tres al cuarto, con infinidad de trucos, de guiños y de juegos de manos. El rito es el juego entre el artista y su público, entre el artista y la sociedad. Estas ingerencias recíprocas de

humillaciones y de necesidades. Eso es lo que es ritual” (p. 240).

D'aquesta pel·lícula s'ha dit que és una antologia dels temes que havien obsessionat el cineasta suec fins aleshores: la relació de l'artista amb el públic i el seu aïllament interior; les relacions de parella; el sexe; la humiliació com a forma de domini sobre l'altre; la bogeria. Hi falta el dilema de l'existència de Déu, que havia centrat alguns dels seus films més cèlebres (com El séptimo sello, 1957), però que havia donat per tancat amb la trilogia (Como en un espejo, 1961; Los comulgantes, 1962; El silencio, 1963). Com a tot el cinema d'Ingmar Bergman, l'exploració de la condició humana transcendeix la història i la materialitat del film. Malgrat que, en un sentit estètic, El rito ha envellit malament -com tantes pel·lícules dels darrers 60-, encara ens ofereix una destil·lació del primer Bergman i la seva perturbadora mirada sobre la espècie humana.

Magda Costa
Cineclub Sabadell

Es demana puntualitat. Es demana als espectadors que desconnectin els telèfons mòbils i qualsevol altre aparell acústic abans de començar la projecció. Gràcies.

Organitza

 Cineclub Sabadell

C/ d'en Font, 1, 08201 Sabadell,
www.cineclubsabadell.org

Amb el suport de

Ajuntament de Sabadell

Hi col·labora

 Alliance Française